

Jogi bakancslista

Sütő András szerint a törvény igazsága általános és sajnos hozzávetőleges, mint a katonabakancs. Mércéül vigyük ezt végig! Boldog, múlt századi békeidők. Ma, itthon - az ócska PR-t nem számítva - rendre szembe kerül egymással a törvény és az igazság. Jogállamban nincs alanyi joga senkinek az igazságra, ám éppen ezért volna joga európai megoldásra, fair eljárásra, hatékony, korrekt jogorvoslati rendszerre. Csakhogy, egy hármás befutó lassan jobban megtippelhető, mint egy elfuserált jogi kázus honi végeredménye. /Kivéve a gyevi bíró földjét, trafikját, pályázatát, takarékpénztárát stb., ahol előre el van döntve minden./A jogi norma általános jellegét töbttucatnyi ügyben az egyedi mód: a személyre szabott /X-nek kedvező, Y-nak hátrányos/ jog-faricskálás váltja fel. Hozzávetőlegesnek a jog egykor azért számított, mert sokan így-úgy magukra ölthették, belefértek. Ma attól ilyen, hogy a jogalkotásnak tisztességes megalapozása, végig gondolása, illesztése, feltétel-rendszere, minőség-biztosítása, (ellen)próbája nincsen: kezeletlen közelmúltbeli sérelemre ló vele a közhatalom, csípőből, avatatlan kézzel.

Balkézőről fogadott, avagy fogadatlan prókátorok kodifikálnak: baráti irodák mélyéről szinte éber kómában öntik kilóra a senki által nem legitimált, kontrollált §-tengert. Olykor a betérjesztő sem ismeri az általa vagy nála megrendelt agyszülemény tekervényeit: de mindegy is, legfeljebb majd még párszor igazítanak rajta. Fogadkozás, tisztség-osztogatás vizionál ugyan jobb, gondosabb törvényalkotást, de az eddigi rapid, többséget abszolútizáló trend sértetlen, javíthatatlan. Gulyás-bolsevizmus. A katonabakancs milió viszont telitalálat: íme, a fél évszázaddal ezelőtti jogi szemlélet, s hozzáállás reinkarnációja – új ideológiával leöntve. (Szabadság)harc van, unortodoxia, jaj a talp alá valóknak! Bakancslista – végítélet?

Illúzió, hogy a jog törvénye felülírhatja, lenyomhatja a természeti, a gazdasági, a társadalmi, a morális és egyéb törvény(szerűség)eket, miként az is, hogy krízisre, magyar érdekre hivatkozással bármi megpulykázható. Kivételező avagy megtorló szándékkal és logikával íródnak jogszabályok, sőt rendre utólag akarnak vele legalizálni bajt, botrányt, önző igényt, nem tetsző ítéletet, külhoni elmarasztalást. Találnak, bedobnak egy kommunikációs panelt vagy egy letarolható-megszerezhető gazdasági esélyt: törvényt faragnak rá. A joggal úgy bánnak, mint egy céddával, sőt ki sem fizetik, illetve mással fizettetik ki. Az önérdékű, makacs tévhit, a kisszerű mindenhatóság sokáig ülhet tort. Pedig a jogrendszernek is megvolnának a saját axiómái, rendszeralkotó ismérvei, határai és metodikai fogásai: mindezek ideig-óráig iktathatók ki csupán. A végső következmény előbb a rendszer diszfunkciója (díszfunkciója), majd annak összeomlása lesz: csakúgy, mint más állami-társadalmi alrendszer felbomlásakor, azzal összefüggésben.

Bejelentésem részlete volt minap: dermesztő jelek mutatkoznak a jogéletben, nem muszáj mindenhez, bármihez asszisztálni. Ügyvédi visszavonulásom tiltakozás is a képtelen közjogi közállapotok ellen. Hagyjuk a személyes mozzanatokat, elég talán ennyi: a tűzből mentett hegedű is szól, csak másként. Nem vakmerő, nem konzekvens, hanem bolond az, aki a kliens pénzén próbálkozik nyerni ott, ahol intézményesült, plusz szubjektív okból neki (!?) ez majd hogy nem elérhetetlen. Nincs vitám azzal, hogy sok ezer ügyvéd kolléga a rossz és romló körülmények ellenére kitart. Ahhoz se fűznék megjegyzést, hogy/ha a susnyásban, zavaros(b)an halászó jogi képviselő él, néha visszaél a helyzettel. Lelke rajta. Csak az intézményesült gondokról szólnék, mert azok kalodába zárják, prostituálják a tisztességes üzletet, a normális jogéletet.

Recseg-ropog, de még nem dőlt le, illetve össze az igazságszolgáltatás, s benne a bírói függetlenség. Habár nem csak szakmai okból mind gyakoribb az, hogy 1,X,2 totótippekkel lehet csupán illetni egyes ügyek végkimenetét. A jogbiztonság, a klasszikus elvek győzelme ritka vendég ott, ahol a bírót is kényszerbe hozza az alkalmi, alsó szintű és színvonalú jogalkotás. Jogállamban a bíró szuverén döntnök: itthon ilyen is, olyan is található. Nem ez a legrosszabb. A 90-es évek felszálló ága után, mára az AB-re ráégett a mondás: 15 taláros, talányos Buddha-szobor ül ájtatosan, többfelé pislogva, megtört mosollyal a nagy semmi felett.

Ami a közigazgatást illeti: a közügyekből, köztük a közpénzügyekből is kiveszett a minőség, a felelősség. 89-ben hittelt vallottuk: a bírálat során nem az a fontos, ki mondja, hanem az, hogy mit mond. Ha igaza van, köszönet jár neki érte, ui. a kijavítás evidens. Ma: bornírt titkolózás a köbön. 89: ezentúl a közvagyon-közpénzügy kezelése úgy legyen „hűséges”, hogy az törvényes, átlátható, takarékos, célszerű és hatékony. Paks II. és más projektek tanúsítják: ritka, hogy ebből az 5-ből egyszerre megvan kettő, pláne három. Hasonló egybevetés: az európai kormányzás fehér könyvében öt alapelv szerepel. Nyitottság, részvétel, elszámoltathatóság, hatékonyság és a koherencia követelménye. Nálunk az ötből egyszerre talán csak 2 van jelen. A hiányt ígéretések, üzengetések, hatalmi próbálkozások, link dumák és jogi csúrcsavarok pótolják.

Öreg hiba, hogy az ok és az okozat felcserélődik, avagy üti egymást. Két alapösszefüggés adhat megvilágítást. 1) Társadalom-szervezőmód 3 ismert: demokratikus jogállamiság, felsőbbbségi diktatúra, káoszba hajló anarchia. Egyszerre mindhárom rajtunk ül. A közjogból kiveszett a jogállam alkotmányos értékrendje, a magánjogban valamelyest megmaradt. Erőlködik, tolakodik, tarol a centrális erőtér, holott se ereje, se kedve, se tudása, se módja nincs mindent rendben (és nem pusztán félelemben) tartani. A végeken, a falvakban, az intézményekben halmozódnak a megoldatlanságok, káosz honol. Az értékválasztás nem tetszőleges: a nem színlelt jogállamiság a személy(ek) helyett a törvények, alkotmányos intézmények uralma, s összjátéka: ezért alapérték volna, s tán lesz valamikor. 2) Egy rendes demokrácia állama 3 minőségben működik: a.) fellép közhatalomként, b.) pénzt juttat közfeladatok valóra váltójaként, ún. köz-gazdaként, tulajdonosként, közmecénásként, azaz közgazdaságilag befolyásol, pályáztat, ösztönöz, c.) politikai partnerként együttműködik, színteret ad és szolgál. A három jelleg kiegyensúlyozott, rugalmas összhangot kíván. Itthon az elsővel erőlködnek ott is, ahol, s amikor a másik kettő kellene. A kis és nagy (pl. segítő norvég) pénzügyeket a civil kurázi kehes-kehis szakítópróbája szimbolizálja. A (köz)hatalom se nem képes, se nem hajlandó a gazdájával, a civil társadalommal méltó kapcsolatot ápolni, partnerként együttműködni. Uralni szeret, nem alázattal szolgálni.

Mindez együtt a kakukk fészekalja. Bele tartozni, alá állni, madárnak tünni, vele rikoltozni méltatlan. Oktatóként, elemzőként, előadóként szólni azonban muszáj, és ügyködni is érdemes azon, hogy a mai beszámíthatatlanságot majd a jogállam kiszámíthatósága váltsa fel.

Kolláth György alkotmányjogász